

УДК [323.21] (477.8) «1867/1914»

ББК 66.5

**СТРАТЕГІЯ ГАБСБУРГІВ В ОСВІТІ: ЗАГАЛЬНОІМПЕРСЬКІ
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ****І. С. Монолатій**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025 Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380 (342) 59-61-46; e-mail: iwan.monolatiij@gmail.com*

У статті проаналізовано стратегію панівних кіл Австро-Угорщини щодо середньої та вищої освіти в Галичині і на Буковині кінця XIX – початку XX сторіч. Обґрунтовано тезу, що тут як засіб етнічної асиміляції «чужих» влада використала й освіту. Про це свідчать факти дискримінації етнічностей у розподілі ресурсів, обмеження можливостей етнічних меншин здобувати середню й вищу освіту. Останнє не тільки ускладнювало їм досягнення вищої кваліфікації й високого соціального статусу, але й позбавляло їх можливостей реалізувати цінності добробуту. Автор проаналізував факти, як місцеві органи влади обмежували здобуття середньої та вищої освіти. Він розглядає співвідношення національності і розмовної мови студентів класичних і технічних вишів Цислейтанії, а також Львівського і Чернівецького університетів та Львівської політехніки. Констатовано, що вона є незаперечним фактом поступового скорочення кількості студентів-українців, а також того, що вони одночасно нехтували суто міські, практичні фахи. Прикладами латентних ціннісних суперечностей названо і студентські бійки й заворушення. А вони є прикладом того, що група, яка володіє низкою статусних властивостей, по-різному ранжованих у різних статусних ієрархіях, відчувається незадоволеною і схильною до заворушень.

Ключові слова: міжетнічні відносини, освіта, етнополітика, Австро-Угорщина.

Загальновідомо, що етнополітика Габсбургів другої половини XIX – початку XX сторіч у мовній царині тісно переплелася з її стратегією в освіті – через забезпечення мовам титульних етносів у національних школах основного місця і збереження багатокультурності, а також започаткування шкільництва етнічних меншин. Розвиток середньої і вищої освіти кінця XIX – початку XX ст. засвідчив, з одного боку, нові можливості для народів імперії і труднощі для влади, а з другого – зміну старого корпоративного суспільства сучасними соціальними структурами та індустріальною економікою. Історично позбавлені мовних переваг південні слов'яни, чехи, словенці й українці вимагали для своїх народів

ширших можливостей для освіти рідними мовами. Протестантські, юдейські чи православні релігійні спільноти, незалежно від національності, також вимагали покінчити з історичною дискримінацією з боку державних освітніх закладів, що розглядали католицизм панівною релігією [15, S. XVI, XVII].

Цьому сприяли проведені ще в 1850-х рр. неоабсолютистським режимом реформи на всіх освітніх рівнях, який таким чином намагався отримати добре освічених службовців та спеціалістів, а також лояльних до держави громадян. Тим більше, що в Конституції дуалістичної імперії було прямо озвучено право етнонацій на творення власного шкільництва й освіти рідною мовою: «...В краях, де проживає декілька народів, навчальні заклади повинні бути організовані так, щоб без застосування насилля до вивчення іншої крайової мови кожний з цих народів отримав необхідні можливості для освіти своєю рідною мовою» [3, с.97]. Натомість реальна ситуація загалом по імперії і зокрема в досліджуваному хронотопі була далека від цих декларацій. Приміром, питання про національність та мову в австрійській освітній ценз 1869 р. формально не включалося, однак з 1880 р. і аж до падіння монархії австрійські цензи містили запитання про розмовну мову (Umgangssprache), яка традиційно вважалася показником етнічної або національної належності. Тому заповнюючи запитальники цензів, опитувані батьки могли вказувати будь-яку, хоча б трохи знайому їм мову як засіб повсякденного спілкування, незалежно від свого походження чи віросповідання [5, с.176].

Очевидно, що політика влади у сфері освіти мала певні позитиви для українського населення монархії, однак побоюючись виникнення міжетнічних сутичок на ґрунті доступу до освіти, місцеві влади нерідко брали на себе керівництво освітніми процесами на місцях [8, с.117-118]. Така реалізація шкільного закону 1869 р. принаймні в Галичині й на Буковині виказує надію можновладців на акультурацію молодшої генерації «чужих». Не створюючи безпосередніх передумов для її асиміляції, вона формувала атмосферу лінгвістичної альтернативи, а отже – ситуацію ймовірності розриву комунікативних зв'язків із власним етносом.

Про це свідчать історичні факти. Так, 1772 р. в Галичині майже не було народних шкіл і тільки одна середня школа для українців, у 1843-му вони вже мали 921 приватну початкову школу (при тому, що поляки мали 190 публічних початкових шкіл). У 1886 р. українці мали у своєму розпорядженні 1603 публічні і три приватні початкові школи (поляки відповідно 1379 і 86)*. Слід зауважити, що якщо українські школи були тільки двокласні, то польські, навпаки, мали й старші класи. Сучасники-

* Докл. див.: Монолатій І.С. Разом, але майже окремо. Взаємодія етнополітичних акторів на західноукраїнських землях у 1867–1914 рр. Монографія / І.С.Монолатій. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. – С. 229.

українці, описуючи важкі соціальні й психологічні умови праці, писали, що «бути у нас народним учителем – се значить виречити ся себе самого, відкинути всі утіхи і забави, не думати о красшій будуччині. Бути учителем таким, як сего вимагає школа у нас Русинів, то не досить просьвічувати народ, ту треба боротись без упину не тільки о кавалок хліба, але з такою силою ворожих елементув, що справді сказати можна, се не йти жити, але терпіти муки. Се значить немов вступити в покутні мури монастиря, зза котрих не сьміє бачити ся нічого, лиш науку і дітий. Сьвіт з щасливим житєм і утіха зникає з его очий на віки» [7, с.5].

Провісником усталення етнополітичної поведінки українців стала боротьба за народну, середню і фахову школи, адже, як стверджував С. Смаль-Стоцький, «...від школи залежний духовний розвиток суспільності, цілого загалу» [8, с.128]. На початку ХХ ст. українські послери рейхсрату, Галицького і Буковинського крайових сеймів постійно вимагали від органів влади на місцях «як найскорше заспокоїти культурні і економічні потреби руського народу в Австрії, яких він віддавна домагаєся ... а особенності потреби на поли шкільництва через засноване потрібного числа руских шкіл всяких категорій» [6, с.257].

Боротьба міських і сільських українців за рідну школу – свідчення асинхронності в її динаміці. Адже українська освіта мала порівняно слабку економічну основу, а внаслідок своєї консервативності українці не розуміли користі й необхідності освіти. Зокрема через важке матеріальне становище селяни не мали змоги утримувати дітей не тільки в середніх і вищих, але й часто в початкових школах. Цим сюжетом просякнуті тогочасні твори української художньої літератури. Їхніми авторами зазвичай були недавні учні народних шкіл і українських гімназій, вихідці з галицьких і буковинських сіл (згадаймо хоча б «Покутську трійцю» – Василя Стефаника, Леся Мартовича і Марка Черемшину). Живучий був і усталений погляд, що національну інтелігенцію недопустимо гіперпродукувати з нижчих станів – селян, ремісників та ін. До того ж через відсутність національної вищої школи українці не мали змоги забезпечити неперервність освіти.

Незважаючи на такий загалом невідрадний стан справ, розвиток українського шкільництва в досліджуваному хронотопі відображав ціннісні орієнтири місцевої етнічної більшості: вже навесні 1911 р. соціал-демократ Ю. Бачинський стверджував, що «...середнім і нисшим шкільництвом, заходами коло закладання і удержування приватних українських гімназій і народних шкіл захоплений майже весь загал української суспільности в Галичині і майже весь загал вкладає ту свої гроші і працю» [1, с.202].

Суттєвим показником функціонування закладів освіти в Галичині традиційно вважається 1911/12 н. р. Так, у той час для міського населення краю функціонувало 11 публічних і 21 приватна школа з польською мовою викладання, а з українською – тільки дві, приватні [10,

s.574]. Загалом у 1911/12 н. р. відсоток публічних шкіл з польською мовою викладання становив 54,8%, натомість українських – 44,7% [9, s.105]. Про дискримінаційну політику крайової влади щодо українців свідчить і те, що в середній освіті Галичини домінували поляки: 296 середніх шкіл і ремісничих училищ з польською мовою викладання (1911/12 н. р.) проти 12-ти подібних закладів з українською мовою викладання (тим більше, що українці не мали жодного реального училища). Офіційна статистика показує, що в 1912 р. одна українська середня школа припадала на 520 (!) тис. осіб, а одна польська – на 52 тис. [10, s.574].

Ще однією суттєвою перешкодою в розвитку етнічного шкільництва – і українського, і польського – на західноукраїнських землях були брак т. зв. шкільного примусу, брак коштів на народну освіту, а також небажання батьків, передусім із сільських місцевостей, віддавати дітей до школи. Багато сільських гмін у найубогіших районах східної частини Галичини не проявляло жодного зацікавлення щодо фінансування народних шкіл. Цей невідрадний стан відповідав світоглядним засадам старшого, консервативного, покоління, яке не бачило потреби в розвої освіти. Тому проблема ліквідації анальфabetизму включно до вибуху Першої світової війни була не менш важлива, аніж розвиток самої мережі навчальних закладів – від початкової до вищої школи [9, s.97, 98].

Згідно з австрійською статистикою анальфabetизм поляків і українців Цислейтанії 1910 р. становив 27,4% і 61,0% відповідно при 16,5% загалом по Цислейтанії [9, s.105]. Про неписьменність молоді в 11–20-річному віці в досліджуваному хронотопі свідчать цифрові дані:

Таблиця 1. Неписьменність 11–20-річної молоді в Галичині (з Буковиною) в 1890–1910 рр. (у відсотках)

Рік	Анальфabetизм у Галичині		Анальфabetи в Австрії	
	віком 11–20-ти років	загалом	віком 11–20-ти років	загалом
1890	61,94	69,33	24,10	28,43
1900	43,85	56,88	17,32	22,73
1910	24,12	41,83	10,00	16,52

Примітка. Таблицю 1 укладено за: [13, S. 625].

На 1910-ті рр. в національному відношенні в цілій Галичині (разом з Буковиною) серед 11–20-річної молоді було 14,33% неписьменних поляків і 39,06% українців. Кількість анальфabetів (понад 10-річного віку) в галицьких містах становила у Кракові – 10,37%, у Львові – 13,95%, в інших містах з понад 20-ма тисячами населення – від 15,09% (Подгуже) до 26,36% (Коломия) [13, s.612]. Найгірша була ситуація в галицьких повітах: Турківському (77,45%), Косівському (73,11%), Леському (73,27%), Печеніжинському (73,09%), Надвірнянському (69,45%) і Бо-

городчанському (69,01%) [13, s.603-605]. Неписьменність чоловіків і жінок була суттєвим гальмом в освіті населення досліджуваних теренів у розрізі етнонаціональної структури галицьких округів. Це ілюструє таблиця 2.

Певну суголосність з діями крайової влади у сфері освіти мала ситуація на Буковині [8, с.126-130]. Згідно з австрійською статистикою в 1859 р. на Буковині існувала 101 початкова школа, в якій навчався 7471 учень; 1862-го їхня кількість зросла до 122-х, зокрема 64 греко-православні, 42 католицькі, 12 євангелістських, дві єврейські, по одній – вірменській та старовірів. Після 1867 р. крайова влада почала створювати нові початкові й середні школи. Вже 1870/71 н. р. на Буковині функціонувало 167 шкіл, зокрема 65 зі слов'янськими мовами викладання і 45 із кількома мовами викладання [12, s.138]. На рубежі XIX–XX ст. на Буковині було 147 публічних народних шкіл з українською мовою викладання, в 1913/14 н. р. їхнє число зросло до 187-ми [10, s.574].

Таблиця 2. Неписьменність чоловіків і жінок у розрізі етнічної структури населення округів Галичини у 1910 рр. (у відсотках)

Округи	Чоловіки	Жінки	Разом
понад 90% поляків	24,74	26,35	25,38
50-90% поляків	29,00	36,49	32,85
50-90% українців	45,70	58,69	52,33
змішані: польсько-німецькі	12,74	13,87	13,24

Примітка. Таблицю 2 укладено за: [13, s. 630].

Характеристику середньої освіти подає часопис «Буковина», який 1891 р. писав: «Буковинські середні й фахові школи попросту не для нас, Українців, а для Жидів і кількох Німців, бо всі вони німецькі (окрім волоської гімназії в Сучаві). Не відмовляємо Німцям, ані Жидам, а особливо Волохам, мати на Буковині свої середні школи, але жадаємо того самого і для себе. Яким чином приходимо ми до того, щоб наших дітей мучено чужими мовами викладовими?! Фраза про німецьку культуру й ширше поле ділання для людей, образованих на німецькій мові, – пуста! Ми маємо свою культуру, а український край має досить місця для нас! Чужого не бажаємо, в чуже не вибираємося! Що ж нам, українцям, за хосен з німецьких шкіл середніх та волоських семінарій? До них вступає річно невеличке число українських учнів, а намучившись без міри всякими чужими мовами й мріями, кінчить річно ледве кілька з них школи, а й тих хіба чудом-дивом остаються один-два щирими українцями...» [2, с.683-684].

Напередодні Першої світової війни, в 1913/14 н.р., на Буковині функціонували дві гімназії з українською мовою викладання, дві гімназії з німецькою і українською мовами, змішана з німецькою, румунською та українською викладовими мовами, ремісниче училище і два ни-

жчі сільськогосподарські навчальні заклади з українською мовою викладання [10, s.574]. Така ситуація не задовольняла потреб українців і румунів – двох найбільших народів цього краю. Тому вимоги реформування середньої освіти і збільшення числа шкіл з українською і румунською мовами викладання почергово висували депутати крайового сейму – як української, так і румунської фракцій. Інколи до них приєднувалися домагання збільшення шкіл для буковинських поляків [6, с.257].

Суголосними були тенденції й у царині вищої освіти [5, с.159-162]. Важливою особливістю пріоритетів влади щодо вимог українців у високому шкільництві стали відкриття кафедр з українською мовою викладання у Львівському (до десяти кафедр, зокрема історії Східної Європи) та Чернівецькому університетах (кафедра української мови та літератури), а також зобов'язання стосовно відкриття окремого українського університету. Зауважмо, що робилося це, незважаючи на те, що в 1900 р. українці становили тільки 4,1% від усіх австрійських слухачів вищої школи, а поляки – 17,5% [11, s.173-174]. На початку ХХ ст. студенти-українці становили 0,6% у Віденському університеті, в університеті Граца – 0,3%, університеті Інсбрука – 0,2%, в Чернівецькому – 12,2%, Львівському – 29,4%, Краківському – 1,2%. В університетах Кракова і Львова в 1886 р. навчалося 379 українських і 648 польських студентів. У Львівській політехніці в 1913/14 н. р. з 1808 слухачів тільки 105 осіб були українцями; у Вищій ветеринарній школі студіювали 47 українців і 166 поляків, у Краківській академії мистецтв – відповідно 14 і 142 особи [10, s.576].

У випадку Львівського університету ми відзначаємо поступове скорочення кількості українців – від 41,7% в 1873 р. до 23,4% в 1913-му. Домінуючі позиції тут упевнено посідали поляки, незважаючи на те, що в період 1863-1902 рр. спостерігалось зростання (від 29,7% до 72,2%), а от за 1902-1913 рр. чисельність студентів-поляків скоротилася до 64,7%. Натомість у Чернівецькому університеті, де в 1883 р. налічувалося тільки 12,7% українців, у 1913-му їх було вже 26,1%. Тут конкуренцію українцям становили румунські студенти, кількість яких хоча й спадала – із 37,1% в 1893 р. до 26,2% в 1913-му, однак залишалася стійкою. Показовою ми вважаємо й ситуацію з євреями. Скажімо, в 1857 р. вони становили 3,6% із загальної кількості студентів Львівського університету, а в подальшому як такі взагалі не реєструвалися. Ми припускаємо, що у випадку Львівського університету більшість з них записувалася як поляки, а в Чернівецькому – як німці або румуни. Однак найразючішою була ситуація у Львівській політехніці: в 1913 р. тут навчалося 93,7% поляків проти 5,5% українців.

Це, з одного боку, переконливе свідчення дискримінаційної політики щодо етнічної більшості регіону в царині вищої технічної освіти, а з другого – незаперечний факт тогочасного нехтування українцями суто міськими, практичними, фахами.

Про таку тенденцію свідчить і статистика українських та польських студентів університетів і вищих технічних шкіл Цислейтанії:

Оскільки латентні соціокультурні суперечності в університетах мали властивість час від часу «пробиватися» назовні, такими прикладами ми вважаємо студентські бійки й заворушення. Їхня основа – боротьба за етнічні, соціальні й мовні права студентів вишів. Пропонуємо поглянути на їхню особливість очима їх безпосередніх учасників.

Таблиця 4. Українські та польські студенти вишів Цислейтанії в зимовому семестрі 1910/11 н. р. (в абсолютних числах і відсотках)*

Професійне спрямування	Українці	Поляки
Теологія	306 (20,0)	229 (2,6)
Право	788 (51,6)	3 165 (36,3)
Медицина	65 (4,2)	881 (10,1)
Філософія	231 (15,1)	2 187 (25,1)
Техніка	88 (5,8)	1 865 (21,4)
Агрокультура	23 (1,5)	202 (2,3)
Ветеринарія	18 (0,6)	100 (1,1)
Гірнична справа	9 (1,2)	94 (1,1)
Разом	1 528 (100,0)	8 723 (100,0)

Пояснення: (*) згідно зі спеціальностями (університетів і вищих технічних шкіл) і рідною мовою слухачів.

Примітка. Таблицю 4 укладено за: [14, Tabelle 11].

Зокрема знаний пізніше польський математик Гуго Штайнгаус згадував про Львівський університет таке: «Час від часу Русини (які вже встигли назватися Українцями, до чого мали найсправедливіше право, але не розуміли, що це право не зобов'язує інший народ, який у своїй мові має іншу назву Українців, так, як Німці не мають права жадати від нас назви Дойче) організовували демонстрації, вимагаючи збільшення руських кафедр, власного українського університету, запровадження руської мови для урядування і т.д. Частина польської молоді реагувала на це контрдемонстраціями. Під час одного такого збурення Русини зайняли частину головної будівлі (університету. – І. М.) при вулиці Святого Миколая і забарикадувалися лавками, а Поляки зайняли решту будинку і почали регулярну війну... Боротьба тривала три дні; билися пасками і бомбардували навзаєм полінами для опалювання. Часом були оголошення щодо складання зброї, годину чи більше, щоб забрати поранених; під час перерв противники частувалися цигарками і приязно розмовляли...» [13а, s.38].

Натомість бійки українських і румунських студентів у Чернівцях з певною іронією описував австрійський письменник і журналіст Георг Дроздовський. Зокрема він згадує про бійку в середмісті, на Нойс-Вельтгасе, де «... румунські студенти билися палицями зі своїми украї-

Таблиця 3. Студенти Львівського і Чернівецького університетів та Львівської політехніки згідно з національністю або рідною мовою в 1857–1913 рр. (у відсотках)

Рік	Львівський університет										Чернівецький університет									
	Німці	Чехи	Польки	Українці	Словенці	Сербо-хорвати	Румуни	Угорці	Євреї	Інші	Німці	Чехи	Польки	Українці	Сербо-хорвати	Румуни	Угорці	Євреї	Інші	
1857	15,5	0,8	32,6	45,6	-	-	1,3	0,3	3,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1863	16,0	2,9	29,7	49,4	-	0,3 (с)	0,6	1,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1873	4,5	-	53,8	41,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1883	0,3	-	64,7	34,8	-	-	-	0,1	-	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1893	0,2	-	67,9	31,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1902	0,3	0,1	72,7	26,4	0,1	0,1 (х)	-	0,1	-	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1913	0,4	-	64,7	23,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Львівська політехніка																			
1857	23,8	-	43,4	6,5	-	-	1,7	0,4	23,8	0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1874	3,0	0,9	87,5	8,3	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1893	-	-	92,5	4,7	-	-	-	0,4	-	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1902	0,1	0,7	89,4	5,5	-	-	-	-	-	4,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1913	0,2	0,3	93,7	5,5	-	-	0,1	0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Пояснення: (С) серби; (Х) хорвати.

Примітка. Таблицю 3 укладено за: [14, Tabelle 10].

нськими товаришами. Там стояв страшний крик і оглушливий тріск, і можна було подумати, що наш тоді ще мирний світ скотився до краю прірви. Поліція у таких випадках не втручалася, і боротьба бушувала без помітної переваги якоїсь зі сторін» [За, с.118]. Коли ж бійка остаточно набридала містянам, дехто вигукував: «Перестаньте, панове! Як Вам не соромно, адже Ви – студенти!» У таких випадках, як згадує Г. Дроздовський, хтось із фігурантів бійки міг підняти свою університетську шапочку і хриплим від запалу голосом промовити: «Пробачте, шановна пані!», а потім і до своїх спільників і ворогів: «Всім геть звідси!» [За, с.119]. Щоправда, масових бійок, чи пак побоїщ, за етнічними чи релігійними ознаками в досліджуваній час у Чернівцях не було. «Тут товариства іноді досить довго, але аж ніяк не завжди, протистояли одне одному, і вистачало лише малесенької іскорки, ба, навіть одного запального дотепного слівця, як уже був привід, щоб наступного разу розпочати цехову (між студентськими корпораціями. – І. М.) бійку, супроводжувану словесною вибухівкою плюс гулями» [За, с.118]. Їм протистояли одиничні сутички, які частково виростали з етнічної антипатії чи ж особистих стосунків – нерідко тут були замішані ревності під час уроків танців чи якась суто приватна справа.

Керуючись міркуваннями Дж. А. Гешвендера про те, що група, яка володіє низкою статусних властивостей, по-різному ранжованих у різних статусних ієрархіях, почуватиметься незадоволеною і схильною до заворушень, ми можемо твердити про інтенсифікацію групового незадоволення етнофорів-українців своїм статусом у царині університетської освіти. Ймовірно, мова тут іде про т. зв. статусну несумісність (Г. Ленський) – умови, за яких та чи та частина суспільства не задоволена політичним впливом, який узгоджується з власною концепцією справедливості, і група стає джерелом закликів до бунту/заколоту.

Отже, соціокультурні суперечності й конфлікти, які виникали в процесі взаємодії етнічних груп у досліджуваному хронотопі в царині освіти, ми визначаємо як граничне загострення суперечностей у процесі спільного відтворення соціальної реальності між великими соціальними спільнотами – етнічними і конфесійними. Ці суперечності ґрунтувалися на порушенні системи культурних цінностей в етнічному, релігійному чи цивілізаційному аспектах і на цій підставі приниженні соціального статусу (реально чи уявно).

Література

1. Бегей І. Юліан Бачинський: соціал-демократ і державник / Ігор Бегей. – К. : Основні цінності, 2001. – 256 с.
2. Буковина – її минуле і сучасне / Під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського (ред.) Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський. – Париж; Філядельфія; Дітройт: Зелена Буковина, 1956. – 950 с.

3. Добржанський О. В. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / О. В. Добржанський. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574 с.
- 3а. Дроздовський Г. Тоді в Чернівцях і довкола. Спогади старого австрійця / Пер. з нім. Георг Дроздовський. – Чернівці: Молодий буковинець, 2001. – 256 с.
4. Заява руских послів // Руслан. – 1903. – 8(21)серпня. – С. 1; 1904. – 5(18)листопада. – С. 1.
5. Коэн Г. Политика в области высшего и среднего образования в Австрии в конце ХІХ – начале ХХ вв. / Гари Коэн; Отв. ред. Т. М. Исламов, А. И. Миллер // Австро-Венгрия: опыт многонационального государства. – М.: РАН, Институт славяноведения и балканистики, 1995. – С. 155–199.
6. Монолатій І. С. Інші свої. Політична участь етнічних акторів пізньогабсбурзьких Галичини і Буковини. Монографія / І. С. Монолатій. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. – 432 с.
7. О. Г. Народне учительство а суспільність / О. Г. – Коломия: Накладом вчительської спілки, 1912. – 24 с.
8. Скорейко Г. М. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини ХІХ – початку ХХ століття: Історико-демографічний нарис / Г. М. Скорейко. – Чернівці: Прут, 2002. – 218 с.
9. Baczkowski M. Analfabetyzm w Galicji w dobie konstytucyjnej (1867-1914) / Michał Baczkowski // *Naród – Państwo – Europa Środkowa w ХІХ і ХХ wieku*. Pod red. Artura Patka i Wojciecha Rojka. – Kraków, 2006. – S. 97-113.
10. Bihl W. Die Ruthenen / Wolfdieter Bihl // *Die Habsburgermonarchie 1848-1918. Im Auftrag der Kommission für die Geschichte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie (1848-1918) herausgegeben von Adam Wandruszka und Peter Urbanitsch. – Band III: Die Völker des Reiches. – 1. Teilband. – Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1980. – S. 555–584.*
11. Otruba G. Die Universitäten in der Hochschulorganisation der Donaumonarchie – nationale Erziehungsstätten im Vielvölkerreich 1850–1914 / G. Otruba // *Student und Hochschule im 19. Jahrhundert. Studien und Materialien*, hrg. von Christian Helfer und Mohammed Rassem. – Göttingen, 1975. – S. 75–158.
12. Petraru M. Polacy na Bukowinie w latach 1775–1918. Z dziejów osadnictwa polskiego / Marius Petraru. – Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. – 222 s.
13. Rom A. Der Bildungsgrad der Bevölkerung Österreichs und seine Entwicklung seit 1880, mit besonderer Berücksichtigung d. Sudeten- und Karpatenländer / A. Rom // *Statistische Monatschrift. – 1914. – Fefte 19. – S. 595–630.*
- 13а. Steinhaus H. Wspomnienia i zapiski. W opracowaniu Aleksandry Zgorzelskiej / Hugo Steinhaus. – Londyn: „ANEKS», 1992. – 587 s.

14. Urbanitsch P. Die Deutschen in Österreich. Statistisch-deskriptiver Überblick / Peter Urbanitsch // Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Im Auftrag der Kommission für die Geschichte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie (1848–1918) herausgegeben von Adam Wandruszka und Peter Urbanitsch. – Band III: Die Völker des Reiches. – 1. Teilband. – Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1980. – S. 33–153.
15. Wandruszka A. Katholisches Kaisertum und multikonfessionelles Reich / Adam Wandruszka // Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Im Auftrag der Kommission für die Geschichte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie (1848–1918) herausgegeben von Adam Wandruszka und Peter Urbanitsch. – Band IV: Die Konfessionen. – 2., unveränderte Auflage. – Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1995. – S. XI–XVI.

Стаття надійшла до редакційної колегії 20.11.2012 р.

*Рекомендовано до друку докт.політ.наук, професором Цепендюю І.Є.,
докт.політ.наук, професором Гоном М.М (Рівне)*

HABSBURG STRATEGY IN EDUCATION: EMPIRE-WIDE TRENDS AND WEST UKRAINIAN REALITIES

I. S. Monolatii

PreCarpathian National University named after Vasyl Stefanik;

Ivano-Frankivsk, st. Shevchenka, 57;

tel. +380(342) 59-61-46; mail: iwan.monolatii@gmail.com

The article analyzes the strategy of government of the Austro-Hungaria in secondary and higher education in Galicia and Bukovina late XIX – early XX centuries. Substantiated the thesis that there is, as a tool of ethnic assimilation of «foreign», the government used, and education. This is evidenced by the fact of discrimination in the allocation of resources, ethnicity, disability ethnic minorities to secondary and higher education. The latter is not only difficult to achieve their highest qualification and high social status, but also loses the opportunity to implement the values of welfare. The author analyzes the facts of restrictions by local authorities in the field of secondary and higher education. The correlation nationalities and speaking students of classical and technical colleges of Cisleithania and Lviv and Chernivtsi Universities and the Lviv Polytechnic. Stated that it is a fact of gradual reduction in the number of students-Ukrainian, while ignoring them purely urban, practical disciplines. Examples of latent value conflicts identified and student fights and riots - an example of the group, which owns a number of properties of status, are ranked differently in different status hierarchies, feels frustrated and prone to unrest.

Key words: *ethnic relations, education, ethnic policy, Austria-Hungary.*